



Sluttrapport Undersøkelser rettet mot økonomiske misligheter i Undervisningsbygg Oslo KF 2002 - 2006

Tidligere publikasjoner fra Kommunerevisjonen i Oslo

- Rapport 1/2009 Behandling av skjenkebevillinger og kontroll av skjenkesteder**
- Rapport 2/2009 Nytt billettsystem - kontroll og oppfølging**
- Rapport 3/2009 Barnehageopptakene i 2008: Er søknadsbehandling og opptakene gjennomført som forutsatt?**
- Rapport 4/2009 Anskaffelser i idrettsprosjekter**
- Rapport 5/2009 Kontroll av anskaffelser i 13 virksomheter**
- Rapport 6/2009 Delrapport med oppsummering av undersøkelser**
- Rapport 7/2009 Økonomisk styring og oppfølging av rehabiliteringen på Tøyenbadet**
- Rapport 8/2009 Økonomistyring i Bydel Nordstrand - oppfølging av rapport 15/2005**
- Rapport 9/2009 Avgangskarakterer i grunnskolen - Likebehandles elevene i grunnskolen?**
- Rapport 10/2009 Leveranser fra PEAB Norge AS til Omsorgsbygg Oslo KF**
- Rapport 11/2009 Undersøkelse av påstander om mulige kritikkverdige forhold i Sporveisbussene AS**
- Rapport 12/2009 Klager på behandlingen av plan- og byggesaker i Oslo kommune**
- Rapport 13/2009 Intern kontroll i og rundt IT-systemer - Samlerapport 2008**
- Rapport 14/2009 Utviklings- og kompetanseetaten - anskaffelser av IKT tjenester for Oslo kommune**
- Rapport 15/2009 Forebygging og reduksjon av sykefravær i Sykehjemsetaten**
- Rapport 16/2009 Barne- og familieetatens kontroll og oppfølging av barneverninstitusjoner**
- Rapport 17/2009 Økonomistyring i Bydel Frogner og Bydel St. Hanshaugen**
- Rapport 18/2009 Sykehjemsetaten - status etter to års drift**
- Rapport 19/2009 Vedlikehold i Boligbygg Oslo KF**
- Rapport 20/2009 IT-revisjon av gravferdssystemet Ecclesia i Oslo kommune**
- Rapport 21/2009 Styring og organisering av utbyggingen av Holmenkollen nasjonalanlegg**
- Rapport 22/2009 HAV Eiendom AS - eierstyring og selskapsledelse**
- Rapport 23/2009 Drikkevann - kontroll og oppfølging av kvalitet i ledningsnett**
- Rapport 24/2009 Forebyggende tiltak mot Legionella i Oslo kommune**
- Rapport 25/2009 Intern kontroll i og rundt saksbehandlersystemet for bostøtteordningene i Oslo kommune**
- Rapport 01/2010 Kontroll av anskaffelser i 16 virksomheter**
- Rapport 02/2010 Styring, tilsyn og kontroll med særskilt fokus på anskaffelsesområdet i eiendomsforetak**

Forord

Denne rapporten er et resultat av Kommunerevisjonens undersøkelser og bistand til politiets etterforskning av mislige forhold ved Undervisningsbygg Oslo KF utenom Murud-saken. Kommunerevisjonens undersøkelser er utført på oppdrag fra kontrollutvalget.


Oppklaring av sakene har vært et samarbeid mellom Undervisningsbygg, politiet, Skatteetaten og Kommunerevisjonen.

Det foreligger flere dommer i Oslo Tingrett for dette sakskomplekset, både erstatningssaker og straffesaker. Disse dommene er offentlige. Kommunerevisjonen har i denne rapporten likevel valgt å benytte initialer og ikke navn på de involverte personene som ikke selv har valgt å stå frem i media.

Vi har avdekket omfattende brudd på lov og forskrift om offentlige anskaffelser, habilitetsproblematikk og brudd på kommunale regler. Disse avvikene er ikke nevnt i denne rapporten dersom de ikke har relevans for de økonomiske mislighetene som er omtalt i rapporten. Vi viser her til øvrige rapporter og saker fra Kommunerevisjonen om dette sakskomplekset.

Undersøkelsene er gjennomført av Torhild Weium, Linda H. Haugland, Kari Breisnes, Frode Grønvold og Lars Jørgensen med sistnevnte som prosjektleder.

Mars 2010


Lars Normann Mikkelsen
avdelingsdirektør


Lars Jørgensen
prosjektleder

Innhold

Sammendrag	7
1. Bakgrunn og mandat - kontrollutvalgets behandling	9
2. Metode	10
3. Beskrivelse av noen enkeltsaker	11
3.1 Anbudsfiksing ved HN til fordel for Håndverksekspressen AS.....	11
3.1.1 Prosjekt 10451125 Stovner skole og prosjekt 10451128 Årvoll skole	11
3.1.2 Prosjekt 10551126 Stovner skole – Nytt ventilasjonsanlegg i bygg A, B og C samt oppgradering av fordelingstavler, nye kurser og belysningsanlegg	13
3.1.3 Prosjekt 10551125 Smestad skole – Rehabilitering av gymbygg 2 inkl. SFO-lokaler og tannhelsetjenesten	13
3.2 ”Moelven moduset”.....	14
3.3 JES.....	14
4. Resultater av undersøkelsene	16
4.1 Erstatningssakene	16
4.2 Straffesakene	17
4.3 Utdanningsetaten.....	17
4.4 Andre forhold	17
Referanser	19

Sammendrag

Rapporten beskriver arbeidet med å avdekke omfanget av eventuelle ytterligere misligheter i Undervisningsbygg Oslo KF utenom Murud-saken.¹

Prosjektleder HN ble våren 2006 anmeldt for mistanke om korrupsjon og utroskap. Høsten 2006 ble det avdekket omfattende korrupsjon og utroskap ved eiendomssjef Frank Murud. Mislighetene i Undervisningsbygg ble behandlet i kontrollutvalgets møte 20.09.2006, sak 90 og utvalget stilte bl.a. spørsmål om omfanget av misligheter i foretaket. For å besvare kontrollutvalgets spørsmål la Kommune-revisjonen opp til en grundig gjennomgang for eventuelt å avdekke misligheter ut over forholdene som var tilstått i Murud-saken og andre forhold som på dette tidspunkt var avdekket.

Kommunerevisjonen har gjennomgått et stort antall prosjekter, leveranser og transaksjoner ved Undervisningsbygg fra perioden 2002 til 2006, og våre analyser har avdekket høy risiko for økonomiske uregelmessigheter og misligheter. Rundt 130 ansatte, innleide og tidligere ansatte og ca. 2400 leverandører til foretaket er omfattet av Kommunerevisjonens undersøkelser.

En beskrivelse av enkelte mislige forhold ble sendt Undervisningsbygg til orientering og oppfølging 21.05.2007. En rapport med beskrivelse av en rekke enkeltsaker ble deretter sendt til foretaket for oppfølging 03.07.2007. Foretaket grep fatt i sakene og igangsatte egne undersøkelser med bistand fra Kommuneadvokaten.

Mislighetene som er avdekket etter kontrollutvalgets vedtak 20.09.2006, er stort sett knyttet

¹ Murud-saken anses som avsluttet og rapportert når det gjelder strafferettslige og erstatningsrettslige forhold, sist behandlet i kontrollutvalget 28.04.2009, sak 34 og sendt finanskomiteen som tok saken til orientering i møtet 19.05.2009.

til prosjektleder HN og private selskaper drevet av hans venner eller samarbeidspartnere, som han har gitt oppdrag til på vegne av Undervisningsbygg.

Oppklaring av sakene som er nevnt i denne rapporten, har vært et samarbeid mellom Undervisningsbygg, politiet, Skatteetaten og Kommunerevisjonen.

Erstatningskrav fra Undervisningsbygg som er akseptert eller behandlet i Oslo Tingrett

- Kr 420 571 Christiania Kjøkken Compagnie AS – dobbeltfakturering. Akseptert kravet utenfor rettsapparatet.
- Kr 1 282 000 HN – inndragning av utbytte av straffbare handlinger. Tingrettsdom av 21.01.2010 (straffesaken) som er anket.
- Kr 1 731 142 JES (håndverker) – fiktiv fakturering. Tilståelsesdom av 14.08.2008.
- Kr 4 950 476 HVE Bygg AS (tidligere Håndverksekspressen AS) – urettmessig fakturering. Tingrettsdom av 12.11.2009 som er anket.
- Kr 7 128 241 T. Olafsen Entreprenør AS (tidligere Bryn Håndverkssentral AS) – overfakturering/dobbelte fakturering. Fraværdom av 24.04.2009 som er rettskraftig

I tillegg til erstatningsbeløpene kommer forsinkelsesrenter.

Personer dømt til fengsel i Oslo Tingrett:

- HN, prosjektleder Undervisningsbygg – Tingrettsdom av 21.01.2010 for korrupsjon, utroskap og dokumentforfalskning. Dommen er anket.
- JP, eier/daglig leder Håndverksekspressen AS (senere HVE Bygg AS) – Tingrettsdom av 21.01.2010 for utroskap. Dommen er anket.
- TÅO, innehaver av Bryn Håndverkssentral AS (senere T. Olafsen Entreprenører AS) – Tingrettsdom av 21.01.2010 for korrupsjon og utroskap. Dommen er anket.
- AH, innehaver av Christiania Kjøkken Compagnie AS – Tingrettsdom av 21.01.2010 for korrupsjon og utroskap. Dommen er anket.

- JES, håndverker – Tilståelsesdom av 14.08.2008 for bl.a. medvirkning til grovt underslag.

Reaksjoner mot personer ansatt i Utdannings-
etaten og som urettmessig har mottatt penger
eller tjenester fra Bryn Håndverkssentral AS:

- En person mottok skriftlig advarsel.
- En annen person mottok to tjenestepåtaler.
- En tredje person ble avskjediget og anmeldt til politiet fordi han hadde mottatt sykelønn fra Utdanningsetaten samtidig som han hadde omsetning på ca. 1,5 mill kroner i sitt enkeltmannsforetak.

Andre forhold

Ved gjennomgang av bankkontoutskrifter avdekket Kommunerevisjonen at en leder i Undervisningsbygg som kom til foretaket fra Bærum kommune, hadde betydelige inntekter til sitt private firma i en periode da han arbeidet for Bærum kommune. Inntektene kom fra et selskap som også var en betydelig leverandør til Bærum kommune. Vedkommende var på vegne av Bærum kommune bestiller av oppdrag fra dette selskapet. Bankkontoutskrifter og annen dokumentasjon ble oversendt Bærum kommunerevisjon. Med grunnlag i rapport fra Bærum kommunerevisjon ble vedkommende politianmeldt av Bærum kommune i mai 2008. Saken ble senere henlagt.

1. Bakgrunn og mandat - kontrollutvalgets behandling

Det ble fremsatt påstander i Aftenposten 24.03.2006 om at en prosjektleder, HN, ved Undervisningsbygg favoriserte Håndverks-ekspressen AS ved tildeling av oppdrag. Det ble igangsatt undersøkelser og Kommunerevisjonen avdekket flere forhold, bl.a. dobbeltfaktureringer, som gav mistanke om misligheter². Med dette som grunnlag ble prosjektleder HN anmeldt til politiet 19.05.2006.

I rapport 16 av august 2006, der Kommunerevisjonen oppsummerte undersøkelsene ved Undervisningsbygg uten å gå i detalj om mislighetene som var under etterforskning, ble det bl.a. konstatert brudd på anskaffelsesreglene og svakheter i prosjekt- og økonomistyring. Dette tilsvarte funn som Kommunerevisjonen gjorde allerede i 2004 (rapport 16/2004).

Høsten 2006 kom Murud-saken hvor det ble avdekket at en eiendomssjef hadde svindlet Undervisningsbygg for ca 90 mill. kroner.

Med dette som bakgrunn behandlet kontrollutvalget de økonomiske uregelmessighetene og mislighetene i Undervisningsbygg i møte 20.09.2006, sak 90. Det ble besluttet at Kommunerevisjonen skulle utføre en omfattende undersøkelse i Undervisningsbygg som blant annet skulle søke å avdekke:

- a) hva har skjedd av uregelmessigheter og misligheter,
- b) årsakene til uregelmessighetene og mislighetene,
- c) årsakene til at uregelmessighetene og mislighetene ikke er oppdaget,
- d) hva Undervisningsbygg har gjort for å følge opp tidligere rapporterte feil og mangler, herunder hvilke initiativ styret har tatt,
- e) hva Undervisningsbyggs styre og ledelse har gjort for å følge opp tidligere rapporterte feil og mangler,

- f) hva byrådsavdelingen og byrådet har gjort for å følge opp tidligere rapporterte feil og mangler.

Punktene b – f er senere rapportert i Kommunerevisjonens rapport 1/2007.

Murud-saken, hvor det forelå tilståelser, ble rapportert i desember 2006 i Kommunerevisjonens rapport 27/2006. Kommunerevisjonens rapporter og andre saker om mislighetene i Undervisningsbygg har blitt behandlet i kontrollutvalget. I tillegg er kontrollutvalget holdt muntlig orientert om utviklingen i straffe- og erstatningssakene. Murud-saken og oppfølgingen av denne ble avsluttet ved rapportering til kontrollutvalget og påfølgende behandling 28.04.2009, sak 34.

Denne rapporten tar sikte på å oppsummere arbeidet med kontrollutvalgets vedtak 20.09.2006, sak 90, punkt a – ”hva har skjedd av uregelmessigheter og misligheter”. Kommunerevisjonen har gjennomført bredt anlagte undersøkelser med det formål å avdekke om uregelmessighetene og mislighetene ved Undervisningsbygg var mer omfattende og systematiske enn det som var påvist på vedtakstidspunktet.

Kommunerevisjonen orienterte kontrollutvalget om foreløpig resultat av undersøkelsene i møte 28.04.2009, sak 35, hvor bl.a. følgende ble vedtatt:

Kontrollutvalget imøteser en orientering fra Kommunerevisjonen etter at saken mot prosjektlederen ved Undervisningsbygg og lederne i de tre leverandørselskapene er avsluttet i Oslo Tingrett.

Sakene er avsluttet i Oslo Tingrett med dom av 21.01.2010. Både prosjektleder HN og de tre lederne i leverandørselskapene ble dømt til fengselsstraffer. Alle fire har anket dommene til Lagmannsretten.

² Dok 1 – Grunnlag for anmeldelse

2. Metode

Det ble innhentet store mengder dokumentasjon fra Undervisningsbygg og andre kilder. Med denne informasjonsmengden var det nødvendig med en omfattende siling slik at vi kunne konsentrere oss om å gå videre med/oppklare de sakene hvor mistanken om misligheter var sterkest. Vi valgte derfor en tilnærming basert på risikokartlegging:

1. Identifisere potensielle risikoer for misligheter eller uønskede handlinger innenfor området vi skulle undersøke.
2. Definere signaler som indikerer at risikoene har inntruffet.
3. Definere mulige kontrollhandlinger innrettet mot å avdekke om signalene er tilstede.
4. Oppklaringsfasen – fremskaffe dokumentbevis/indisier på uregelmessigheter eller misligheter.

3. Beskrivelse av noen enkeltsaker

Nedenfor beskrives noen av sakene Kommune- revisjonen har bidratt til å avdekke. Disse saksforholdene har vært omfattet av straffe- saken for Tingretten. Beskrivelsene er i tråd med dokumentasjon oversendt politiet³ og Kommunerevisjonens vitneforklaringer i Tingretten.

3.1 Anbudsfiksing ved HN til fordel for Håndverksekspressen AS

”En anskaffelse skal så langt det er mulig være basert på konkurranse” er et av de ”grunnleggende krav” i lov om offentlige anskaffelser. At oppdrag ikke er konkurranse- eksponert øker risikoen for misligheter.

3.1.1 Prosjekt 10451125 Stovner skole og prosjekt 10451128 Årvoll skole

Av dokumentasjonen⁴ Kommunerevisjonen har utarbeidet går det frem at HN i to tilfeller har laget fiktive anbudskonkurranser med forfalskning av flere dokumenter slik at det for hans overordnede ser ut som om det har vært konkurranse om oppdragene. I virkeligheten er oppdragene unndratt konkurranse og tildelt Håndverksekspressen AS. Dokumentasjonen for forfalskningene ble fremlagt i Tingretten og HN innrømmet forholdene, men hevdet at han gjorde dette for at de entreprenørene med best gjennomføringsevne innen de gitte rammer skulle få oppdragene⁵.

I Årvoll-oppdraget har en konsulentrapport fra Bygganalyse AS konkludert med en betydelig overfakturering i forhold til hva som er utført. Rapporten er utarbeidet på oppdrag

fra Kommunerevisjonen. I Stovner-oppdraget er det fra samme konsulent konkludert med at Håndverksekspressen har fått betalt kr 624 000 (eks. mva.) for elektrikerarbeid de ikke har utført. I tillegg er dette oppdraget benyttet som referanse for senere oppdrag for Undervisningsbygg.

Kommunerevisjonen avdekket at noe ikke var riktig da disse oppdragene ikke kom opp ved søk i kunngjøringsdatabasen (Doffin), mens dokumentasjon på at oppdragene var kunngjort lå i saksmappene.

Nedenfor er fremgangsmåten HN benyttet nærmere beskrevet for prosjekter på Årvoll og Stovner.

Årvoll skole - Rehabilitering av sløydebygg samt nytt mellombygg (2004).

- Undervisningsbyggs prosjektnr: 10451128, (10451214)
- Håndverksekspressens prosjektnr: 23
- Totalkostnad kr 5 667 809 (inkl. mva.)
- Herav Håndverksekspressen kr 1 965 747 (inkl. mva.)

Stovner skole - Ombygging og rehabilitering av personalarealer og arbeidsrom i hovedbygning (2004).

- Undervisningsbyggs prosjektnr.: 10451125.
- Håndverksekspressens prosjektnr.: 21
- Totalkostnad kr 3 954 212 (inkl. mva)
- Herav Håndverksekspressen kr 2 791 100 (inkl mva.)

Forfalskning av kunngjøringer

HN hadde tidligere mottatt en ”kvittering for mottatt kunngjøring” pr. e-post fra Norsk Lysningsblad (administrator for Doffin-databasen) for en reell kunngjøring. Denne reelle kvitteringen har vært grunnlag for forfalskningene.

³ Dok 1 – Grunnlag for anmeldelse

Dok 17 – HN - anbudsfiksing til fordel for Håndverksekspressen

Dok 20 – Brev til Undervisningsbygg av 21.05.2007

Dok 22 – JES - oppsummeringsnotat

⁴ Dok 17 – HN - anbudsfiksing til fordel for Håndverksekspressen

⁵ Dok 15 Tingrettsdom av 21.01.2010, side 25, nest siste avsnitt

HN har endret den reelle kvitteringen (e-posten) til å gjelde ovennevnte prosjekter på Årvoll og Stovner for så å skrive ut endringene og legge dette i saksmappene som dokumentasjon på at oppdragene har vært utlyst og konkurranseeksponert.

HN har videre fylt ut elektroniske skjemaer for publisering i Doffin/Norsk lysingsblad og tatt utskrift uten å sende det. Både kvitteringene for mottatte kunngjøringer og utskrift av skjemaene ble lagt inn i prosjektpermene som ”bevis” på at utlysning av konkurranse etter lov om offentlige anskaffelser var gjennomført.

Forfalsking av anskaffelsesprotokoller m.v.
Forskrift om offentlige anskaffelser § 3-2:

Protokollføring

- (1) Oppdragsgiver skal føre protokoll for anskaffelser som overstiger 100.000 kroner eks. mva.
- (2) Protokollen skal beskrive alle vesentlige forhold og viktige beslutninger gjennom hele anskaffelsesprosessen. Protokollen skal minst omfatte opplysningene som fremgår av forskriftens vedlegg 3 eller 4.

HN har innrømmet å ha forfalsket anskaffelsesprotokoller til fordel for Håndverksekspressen. Videre er anbudsinnstillinger forfalsket med bl.a. navnet til en ekstern konsulent fra et byggelederfirma. Konsulenten anbefaler tilsynelatende Håndverksekspressen. Videre har HN forfalsket referater fra ”avklarende møter” der det uriktig er opplyst at den eksterne konsulenten skulle ha vært tilstede i egenskap av byggeleder. HN har videre falskelig underskrevet fakturaer med byggelederens navn.

Hva HN og Håndverksekspressen har oppnådd gjennom anbudsfikringen på Årvoll prosjekt 10451128 og Stovner prosjekt 10451125
Det er dokumentert og innrømmet av HN at Håndverksekspressen har mottatt oppdrag som har vært unndratt konkurranse. Gjennom forfalsking av kunngjøringer, anbudsevalueringer, avklaringsmøtereferater

og anskaffelsesprotokoller har HN forledet sine overordnede, bl.a. seksjonsleder, til å undertegne og avgjøre tildeling av prosjektene til Håndverksekspressen. Ved dette gjøres det ”legitimt” at Håndverksekspressen kan fakturere hhv. kr 1 520 000 eks mva. (Årvoll) og kr 2 140 000 eks mva. (Stovner) iht. tilbudene i de fiktive anbudskonkurransene.

Årvoll skole, prosjekt 10451128; Anskaffelsesprotokollen og møtereferat angir at oppdraget også omfatter ”nytt mellombygg”. Tilbudet fra HE angir kun rehabilitering. Håndverksekspressen har ikke oppført mellombygget, dette er utført av Bryn Håndverkssentral AS. Bryn Håndverkssentral AS har også stått for gravearbeider og drenering av KH-bygget (sløydbygget) som rehabiliteringen gjelder. Kommunerevisjonen har fått AS Bygganalyse til å vurdere arbeidene som er utført av Håndverksekspressen i forhold til det som er fakturert. Bygganalyse sier bl.a. følgende i sin rapport av 14.05.2008, side 3:

Håndverksekspressen AS har fakturert Undervisningsbygg for til sammen kr 1 965 748 (inkl mva.) for arbeider utført på Årvoll skole. Det er åpenbart at dette er en for høy pris om de kun har foretatt oppussingsarbeider i KH bygget.

Stovner skole prosjekt 10451125; Kommune-revisjonen har fått AS Bygganalyse til å vurdere det som er utført av Håndverksekspressen i forhold til det som er fakturert på dette prosjektet. Med bakgrunn i dokumenter, møter og befaring med personer som kjenner skolen har Bygganalyse rapportert 05.01.2009. I rapportens sammendrag på side 3 sies bl.a. følgende:

Vi vil hevde at det i prinsippet er foretatt en form for dobbeltfakturering av elektroarbeider i forbindelse med ombyggingsarbeider i personalrommet på Stovner barneskole. I prinsippet burde ”anbudets” pris på kr 624 000 (eks. mva.) vært trukket ut i sin helhet i sluttoppjøret fra Håndverksekspressen AS i og med at dette er levert av Elektrotjenesten AS.

Dette urettmessige tildelte prosjektet på Stovner skole (10451125) ble senere benyttet som argument til fordel for Håndverksekspressen i innstillingen som førte til at Håndverksekspressen ble tildelt det langt større prosjektet på Stovner skole (10551126), som er omtalt nedenfor.

3.1.2 Prosjekt 10551126 Stovner skole – Nytt ventilasjonsanlegg i bygg A, B og C samt oppgradering av fordelingsstavler, nye kurser og belyningsanlegg

Kommunerevisjonen hadde sterk mistanke om at dette oppdraget urettmessig var tildelt Håndverksekspressen AS. Tildelingen av kontrakt ble tatt opp i Kommunerevisjonens rapport 16/2006, side 14:

Revisjonen mener Håndverksekspressen har fått uberettigede fordeler på bekostning av andre tilbydere og til fordyrelse for prosjektet. Vi mener også å ha avdekket forhold som kan være i strid med de grunnleggende kravene i anskaffelsesloven § 5 (jf. kapittel 5.1). Det er flere indikasjoner som samlet tyder på at dette har vært en planlagt prosess hvor målet var at Håndverksekspressen skulle få kontrakten.

Det kom frem i avhør 05.07.2006 med byggeleder RS i konsulentfirmaet Hjellnes Cowi, som laget innstillingen etter anbudskonkurransen, at innstillingen var endret til fordel for Håndverksekspressen AS og at underskriften på innstillingen ikke var hans. RS mener han sendte innstillingen til HN pr. e-post og den inneholdt flere kritiske vurderinger av Håndverksekspressen som var tatt bort i innstillingen som gikk til Undervisningsbyggs ledelse. Denne innstillingen var grunnlaget for at Håndverksekspressen ble valgt til dette prosjektet.

Håndverksekspressen har fakturert til sammen 37,5 mill. kroner på dette prosjektet. Kontraktssummen for anskaffelsen var 17,1 mill. kroner (inkludert merverdiavgift). Dette innebærer at Håndverksekspressen har fått tildelt arbeider i tillegg til kontrakten for 20,4 mill. kroner. Etter Kommunerevisjonens oppfatning burde

store deler av disse arbeidene vært utlyst og konkurranseutsatt som egne anskaffelser.

3.1.3 Prosjekt 10551125 Smestad skole – Rehabilitering av gymbygg 2 inkl. SFO-lokaler og tannhelsetjenesten

Kommunerevisjonen mener at oppdragene på Smestad skole er tildelt Håndverksekspressen AS i strid med lov om offentlige anskaffelser. Tildeling av kontrakt ble tatt opp i Kommunerevisjonens rapport 16/2006, side 15:

Det har gjennomgående vært sen anbudsåpning ved at anbudene i alle de tre gjennomgåtte konkurransene er blitt liggende i flere dager før åpning. Det er i tillegg fakturert på kontraktene før innstillingen var klar. Dette indikerer at de tre anskaffelsene ikke er gjennomført med reell konkurranse. At Håndverksekspressen er dratt inn i prosessen før oppdraget er utlyst, er et klart brudd på det grunnleggende kravet i anskaffelsesloven § 5, om at det ikke skal finne sted forskjellsbehandling av leverandører.

Flere e-poster vi har hatt tilgang til viser også at det har vært kontakt om dette prosjektet mellom prosjektleder, byggeleder og Håndverksekspressen i god tid før kunngjøringen i Doffin-databasen. Vi stiller derfor spørsmål om det har vært en planlagt prosess hvor målet var at Håndverksekspressen skulle få kontrakten.

(...)

Det er komplisert å fastslå omfanget av fordelene Håndverksekspressen har fått på disse prosjektene. Dette skyldes blant annet gjentatte brudd på regler og interne retningslinjer fra prosjektledelsens, dvs. HNs side (blant annet mangelfull prosjektplanlegging og gjennomføring, jf. Kost+ prosedyrene), manglende arbeidsdeling, og dessuten at HN har godtatt tilleggsfakturaene selv om dokumentasjonen har vært mangelfull på vesentlige punkter.

Håndverksekspressen er tildelt tre kontrakter i forbindelse med rehabiliteringen av Smestad skole. Totalt er det bokført 20,2 mill. kroner mens de tre kontraktene til sammen utgjør 10,4 mill. kroner. Dette innebærer at

Håndverksekspressen har fått tildelt arbeider i tillegg til kontraktene for 9,8 mill. kroner. Etter Kommunerevisjonens oppfatning burde store deler av disse arbeidene vært utlyst og konkurranseutsatt som egne anskaffelser.

3.2 ”Moelven moduset”

Dette gjelder flere tilfeller av at samme leveranse er fakturert både til Undervisningsbygg og til Moelven Byggmodul AS. Moelven Byggmodul AS har etter beskjed fra prosjektleder HN ”bakt” dette inn i leieberegningssystemet for utleie av paviljonger til Utdanningsetaten. Kommunen har således betalt disse leveransene to ganger. Vi vil presisere at Moelven Byggmodul AS var ukjent med dobbeltfaktureringene.

I 2004 og 2005 ble det oppført paviljonger på flere skoler. Moelven Byggmodul AS leverte de modulbaserte paviljongene ferdig montert. HN var prosjektleder for disse paviljongene, og Bryn Håndverkssentral skulle utføre grunnarbeidene etter pristilbud.

Moelven tilbød leiefinansiering over 10 år på flere av disse paviljongbyggene. Moelvns oppføringskostnader (leieberegningssystemet) var da grunnlag for leieprisen. Leieprisen ble akseptert av Undervisningsbygg (HN) og tillagt den leien Utdanningsetaten skulle betale til Undervisningsbygg. Moelvns kostnader (leieberegningssystemet) var således ikke synlig i Undervisningsbyggs regnskaper.

Vi avdekket ved Årvoll skole at kostnader fra Bryn Håndverkssentral var lagt inn i leieberegningssystemet, samtidig som Bryn Håndverkssentral hadde fakturert direkte til Undervisningsbygg. Kommunerevisjonen hadde møte med Moelven, og mottok bilagene fra Moelven. Det fremgikk at HN hadde gjort påtegning på flere fakturaer fra Bryn Håndverkssentral om at Moelven skulle betale fakturaene. Moelven betalte fire å konto-fakturaer for grunnarbeider og mellombygg på Årvoll, uten at disse ble gjort opp mot

slutfaktura. Moelven etterlyste sluttoppgjør, men fikk aldri noen slutfaktura, men HN godkjente faktureringen fra Moelven og sa at Undervisningsbygg skulle sørge for sluttoppgjør med Bryn Håndverkssentral direkte.

Avtalen mellom Undervisningsbygg og Bryn Håndverkssentral om grunnarbeidene på Årvoll skole var kr 773 390. Moelven fikk bl.a en å konto-faktura på kr 620 000 (inkl. mva.) fra Bryn Håndverkssentral som HN gav beskjed om skulle utbetales. Fakturaen ble utbetalt, men i sluttoppjøret mellom Undervisningsbygg og Bryn Håndverkssentral er denne utelatt slik at Bryn Håndverkssentral har fått utbetalt kr 620 000 for mye i forhold til avtalen.

Senere undersøkelser viste at denne måten å skjule dobbeltfaktureringer på ved å fakturere de samme kostnadene både gjennom Moelven og direkte til Undervisningsbygg gikk igjen i flere paviljongprosjekter og gjaldt fakturaer fra Bryn Håndverkssentral og Christiania Kjøkken Compagnie.

3.3 JES

Under befaring og bilagsgjennomgang ved Sollerudstranda skole 28.11.2006 med bl.a. vaktmester fremla Kommunerevisjonen tre fakturaer fra JES (enkeltmannsforetak), attestert av HN, på til sammen ca kr 138 000 fra 2005 og 2006. Vaktmesteren ved skolen kjente JES og kunne med sikkerhet si JES ikke hadde utført arbeider på skolen i denne perioden.

Kommunerevisjonen hentet inn alle fakturaene fra JES til Undervisningsbygg – 107 fakturaer – som gjennomgående var attestert av HN alene og beløpene var som regel like under kr 50 000, som var HN's fullmaktsgrense. Fakturaene fra JES gjaldt prosjekter som HN ledet. Det ble bekreftet at JES og HN var gamle venner. Kommunerevisjonen engasjerte Bygganalyse AS for å få undersøkt om JES hadde utført arbeid på prosjektene han hadde fakturert mot. Det viste seg å være vanskelig å fastslå om JES hadde vært tilstede i forbindelse med

prosjektene eller ikke, eller omfanget av evt. arbeid han skulle ha utført.

Av HNs bankkontoutskrifter for 2003 – 2005 gikk det frem at det var gått inn kr 723 000 på konto utenom lønn ved 23 kontantinnskudd angitt med ”Inn automat” på kontoutskriften. HN gav i avhør ulike forklaringer på innskuddene, men sa at det kun var han som kunne sette inn penger ”Inn automat” på hans konto da dette krevde en kode.

Kommunerevisjonen så på utbetalingsmønsteret fra Undervisningsbygg til JES, JES sine uttak fra sin konto og sammenfall med kontantinnskuddene på HNs konto. Kommunerevisjonen fant at HN i 10 av 17 tilfeller har satt inn kontante beløp på sin konto i etterkant av JES kontantuttak av større beløp for oppgjør med Undervisningsbygg. Dokumentasjon på ovennevnte forhold ble oversendt politiet 14.02.2008.

JES tilstod senere å ha sendt minst 64 fiktive fakturaer til Undervisningsbygg og delt pengene med HN⁶.

⁶ Dok 13 - Rettslig avhør og tilståelsesdom av 14.08.2008

4. Resultater av undersøkelsene

Det har vært et omfattende samarbeid mellom politiet, Undervisningsbygg, Skatteetaten og Kommunerevisjonen. Resultatet kan oppsummeres gjennom utfallet av erstatnings-sakene, straffesakene og personalsakene.

4.1 Erstatningssakene

Oslo kommune har rettet krav om erstatning mot flere leverandører for urettmessig fakturering til Undervisningsbygg:

T. Olafsen Entreprenør AS (tidligere Bryn Håndverkssentral AS)

T. Olafsen Entreprenør AS ved styreleder TÅO ble stevnet for Oslo Tingrett av kommunen 14.03.2008⁷ med krav om kr 9 288 865 med tillegg av forsinkelsesrenter og saksomkostninger. Grunnlaget var krav om tilbakebetaling etter urettmessig fakturering til Undervisningsbygg. Omsorgsbygg Oslo KF hadde også et krav mot T. Olafsen Entreprenør AS, men dette var svakere fundert og ble ikke tatt med i stevningen.

Før saken kom opp begjærte selskapet seg konkurs, og konkursåpning fant sted 12.11.2008.

Saksøkte, T. Olafsen Entreprenør AS v/ TÅO møtte ikke i retten og Oslo Tingrett avsa 24.04.2009 fraværdom⁸ i saken. Slutningen var at T. Olafsen Entreprenør AS og TÅO in solidum skal betale til Oslo kommune kr 7 128 241 i erstatning og kr 800 000 i saksomkostninger. Videre ble T. Olafsen Entreprenør AS dømt til å betale kr 655 576 i forsinkelsesrenter med tillegg av forsinkelsesrente fra 13.03.2008 til betaling skjer. Dommen er rettskraftig.

Konkursboets årsberetning angir krav fra Oslo kommune som følger:

Undervisningsbygg Oslo KF	kr	8 379 263
Omsorgsbygg Oslo KF	kr	4 675 332
Oslo Vei	kr	352 815
Oslo kommune (saksomkostninger Kommuneadvokaten)	kr	200 000
Totale krav fra Oslo kommune		kr 13 607 410

Videre går det frem at det ikke er midler i boet, og at det ikke vil bli betalt dividende til kreditorene. TÅO har ingen formue.

HVE Bygg AS (tidligere Håndverksekspresen AS)

HVE Bygg AS og tidligere eier og styreleder JP ble stevnet for Oslo Tingrett av kommunen 08.12.2008⁹, med krav om tilbakebetaling etter urettmessig fakturering begrenset oppad til kr 7 613 254. HVE Bygg AS avviste kravet.

Det ble avsagt dom i Oslo Tingrett 12.11.2009¹⁰. HVE Bygg AS og JP ble dømt in solidum til å betale Oslo kommune kr 4 950 476 pluss renter og kr 1 124 691 i saksomkostninger.

Denne dommen er anket av HVE Bygg AS.

Christiania Kjøkken Compagnie AS (CKC)

Jf punkt 3.2 "Moelven moduset" fakturerte CKC samme kjøkkenleveranser både til Undervisningsbygg direkte og til Moelven som en del av grunnlaget for den leie Utdanningsetaten skulle betale. Dvs. kommunen betalte samme kjøkken to ganger. Kommunen krevde tilbakebetalt kr 420 571 pluss forsinkelsesrenter¹¹. CKC innrømmet dobbeltfaktureringen og har betalt kommunens krav pluss kr 112 640 i forsinkelsesrenter.

HN

I følge Kommuneadvokaten vil Oslo kommune stevne HN for retten med krav om erstatning.

⁷ Dok 9 - Stevning T. Olafsen Entreprenør av 14.03.2008

⁸ Dok11 - Tingrettsdom av 24.04.2009 T. Olafsen Entreprenør AS

⁹ Dok10 - Stevning HVE Bygg AS av 08.12.2008

¹⁰ Dok12 - Tingrettsdom 12.11.2009 HVE Bygg AS

¹¹ Dok14 - Krav mot CKC av 07.05.2008

4.2 Straffesakene

Tilståelsesdom i Oslo Tingrett mot en håndverker (JES)

JES har tilstått å ha bedratt kommunen i samarbeid med HN. Det foreligger en tilståelsesdom av 14.08.2008 hvor JES i rettslig avhør innrømmet å ha fått utbetalt til sammen kr 2 984 727 fra Undervisningsbygg for minst 64 fiktive fakturaer godkjent av prosjektleder HN. JES skal ha gjort dette etter initiativ fra HN. HN stilte som betingelse, ifølge JES, at han skulle ha en andel av fakturabeløpene. I følge tilståelsen skal HN ha fått mellom 40 % og 45 % av brutto fakturabeløp.

JES ble dømt til ett år og seks måneders fengsel for bl.a. medvirkning til grovt underslag. Åtte måneder av straffen ble gjort betinget. I tillegg ble JES dømt til å betale erstatning til kommune på kr 1 731 142 som utgjør 58 % av innrømmet bedratt beløp. Retten la til grunn for erstatningsbeløpet at HN gjennomsnittlig hadde fått 42 % dvs. kr 1 253 585.

Dom i Oslo Tingrett av 21.01.2010¹² ankefrist 05.02.2010

Tiltalte i saken var

- HN, prosjektleder Undervisningsbygg
- JP, eier/daglig leder Håndverksekspressen AS (senere HVE Bygg AS)
- TÅO, innehaver av Bryn Håndverkssentral AS (senere T. Olafsen Entreprenører AS)
- AH, innehaver av Christiania Kjøkken Compagnie AS

HN hadde privat omgang med og/eller forretningsmessig samarbeid med JP, TÅO og AH.

HN ble dømt for tre tilfeller av grov korrupsjon, 10 tilfeller av grovt utroskap overfor Oslo kommune og dokumentforfalskning. I tillegg mente retten at han hadde brukt sin stilling til å tappe kommunen for ca 8,3 mill kroner. Av disse hadde kr 1 282 000 tilfalt ham selv.

Slutningen var fire års fengsel hvorav seks måneder betinget, samt inndragning av kr 1 282 000 til fordel for Oslo kommune.

JP ble dømt for tre tilfeller av grovt utroskap og ett tilfelle av simpel utroskap. JP ble frifunnet for korrupsjonsanklagene. Slutningen var elleve måneders fengsel hvorav tre måneder betinget.

TÅO ble dømt for ett tilfelle av grov korrupsjon og tre tilfeller av grovt utroskap. Slutningen var fengsel i ett år og seks måneder hvorav tre måneder betinget.

AH ble dømt for ett tilfelle av grov korrupsjon og to tilfeller av grovt utroskap. Slutningen var fengsel i ett år hvorav tre måneder betinget.

Alle de domfelte har anket dommene til Lagmannsretten. Påtalemyndigheten har motanket de postene hvor det ble frifinnelse.

4.3 Utdanningsetaten

Kommunerevisjonen gjennomgikk bankkontoutskrifter fra Bryn Håndverkssentral AS (senere T. Olafsen Entreprenører AS). Det ble avdekket at tre personer ansatt i Utdanningsetaten hadde mottatt penger/tjenester fra Bryn Håndverkssentral AS, i perioder Bryn Håndverkssentral AS hadde oppdrag på skolene de var ansatt ved. Dokumentasjonen ble overlatt Utdanningsetaten som har fulgt opp sakene¹³ med følgende resultat:

- En person mottok skriftlig advarsel.
- En annen person mottok to tjenestepåtaler.
- En tredje person ble avskjediget og ble anmeldt til politiet fordi han hadde mottatt sykelønn fra Utdanningsetaten samtidig som han hadde omsetning på ca. 1,5 mill kroner i sitt enkeltmannsforetak. Anmeldelsen ble henlagt ”etter bevisets stilling”.

4.4 Andre forhold

Ved gjennomgang av bankkontoutskrifter avdekket Kommunerevisjonen at en leder ved Undervisningsbygg som kom til foretaket fra

¹² Dok15 - Dom av 21.02.2010

¹³ Dok16 - Utdanningsetaten oppfølging, brev av 07.01.2008

Bærum kommune hadde betydelige inntekter til sitt private firma i en periode han arbeidet for Bærum kommune. Inntektene kom fra et selskap som også var en betydelig leverandør til Bærum kommune. Vedkommende var på vegne av Bærum kommune bestiller av oppdrag fra

dette selskapet. Bankkontoutskrifter og annen dokumentasjon ble oversendt Bærum kommunerevisjon. Med grunnlag i rapport fra Bærum kommunerevisjon ble vedkommende politianmeldt av Bærum kommune i mai 2008. Saken ble senere henlagt.

Referanser

Tidligere rapporter fra Kommunerevisjonen:

16/2004 – Økonomisk styring av investeringsprosjekter i Undervisningsbygg Oslo KF

16/2006 – Granskingsrapport Undervisningsbygg Oslo KF

27/2006 – Granskingsrapport 2 Undervisningsbygg Oslo KF (Murud)

1/2007 – Oppfølgingsundersøkelse ved Undervisningsbygg Oslo KF

Dok 1 – Grunnlag for anmeldelse utarbeidet av Kommunerevisjonen, mai 2006

Dok 5 – Brev fra Kommunerevisjonen til Undervisningsbygg m/vedlegg. Anbefalinger til Undervisningsbygg om videre oppfølging.

Dok 9 – Stevning til Oslo Tingrett 14.03.2008. Saksøker Oslo kommune, saksøkt T. Olafsen Entreprenører AS

Dok 10 – Stevning til Oslo Tingrett 08.12.2008. Saksøker Oslo kommune, HVE Bygg AS

Dok 11 – Fraværdom og kjennelse Oslo Tingrett 24.04.2009. Oslo kommune mot T. Olafsen Entreprenører AS

Dok 12 – Dom Oslo Tingrett 12.11.2009. Oslo kommune mot HVE Bygg AS

Dok 13 – Rettslig avhør og tilståelsesdom 14.08.2008. Den offentlige påtalemyndighet mot JES

Dok 14 – Brev av 07.05.2008 fra Kommunadvokaten til Christianis Kjøkken Compagnie AS. Gjelder tilbakebetaling av beløp for kjøkkenleveranser til Norvoll og Voksen skoler

Dok 15 – Dom Oslo Tingrett 21.01.2010. Den offentlige påtalemyndighet mot HN, JP, TÅO og AH

Dok 16 – Brev av 07.01.2008 fra Utdanningsetaten til Kommunerevisjonen. Gjelder oppfølging av mistanker om korrupsjon

Dok 17 – Notat av 15.01.2009 fra Kommunerevisjonen til politiet m/vedlegg. Gjelder anbudsfixing til fordel for Håndverksekspressen AS (HVE Bygg AS)

Dok 20 – Brev fra Kommunerevisjonen til Undervisningsbygg av 21.05.2007. Gjelder uriktig fakturering og fakturering gjennom Moelven. Anbefaler direktøren ved Undervisningsbygg å vurdere anmeldelse av Bryn Håndverkssentral AS (T. Olafsen Entreprenører AS)

Dok 22 – Notat fra Kommunerevisjonen til politiet av 14.02.2008 m/vedlegg. Gjelder JES/HN



Oslo kommune
Kommunerevisjonen

Grenseveien 88, 0663 OSLO
Telefonnummer: 23 48 68 00
Telefaksnummer: 23 48 68 01

www.krv.oslo.kommune.no
postmottak@krv.oslo.kommune.no